

ความผิดค้ามนุษย์

ประเภทความผิดเกี่ยวกับการแสวงหาประโยชน์โดยการนำคนมาขอทาน หรือการอื่นใดที่คล้ายคลึงกันอันเป็นการขูดรีดบุคคล

“ขอทาน” อาจถือได้ว่าเป็นอีกอาชีพหนึ่งในสังคมของหมู่คนที่ด้อยโอกาส หรือบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม แม้ในหลายประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศซึ่งได้รับการยอมรับเรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความมีวินัยของสังคมอย่างประเทศสิงคโปร์ หรือประเทศที่พบจำนวนผู้ขอทานอยู่เป็นจำนวนมากอย่างประเทศอินเดีย ล้วนแล้วแต่มีการบัญญัติให้ การขอทาน เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติคนอนาถา ค.ศ. 1989 (The Despitute Persons Act 1989) ของประเทศสิงคโปร์ พระราชบัญญัติป้องกันการขอทานเมืองบอมเบย์ ค.ศ. 1959 (The Bombay Prevention of Begging Act 1959) ของประเทศอินเดีย เช่นเดียวกันกับประเทศไทยที่มีพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ.2559 บังคับใช้ในการจัดการปัญหาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เรายังคงพบเห็นการกระทำความผิดในลักษณะนำคนมาขอทานกันอยู่ทั่วไป ซึ่งในทางกฎหมายนั้นการกระทำดังกล่าวอาจมีความร้ายแรงหากข้อเท็จจริงเข้าองค์ประกอบที่เข้าข่ายเป็นความผิดฐานค้ามนุษย์ หรืออาจเป็นเพียงการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ.2559 หรือแม้กระทั่งไม่ถือเป็นการกระทำความผิดเลยหากกรณีพิจารณาแล้วมิใช่เป็นการขอทาน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ประชาชนหรือแม้แต่ผู้บังคับใช้กฎหมายเกิดความสับสนอย่างแพร่หลาย เนื่องจากข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันย่อมนำไปสู่ผลสรุปที่แตกต่างกันได้ ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอประเด็นที่น่าสนใจเพื่อเป็นประโยชน์ในการแยกองค์ประกอบของพฤติการณ์ความผิดที่อาจเข้าข่ายเป็นการกระทำความผิดค้ามนุษย์ประเภทแสวงหาประโยชน์โดยการนำคนมาขอทาน หรือการอื่นใดที่คล้ายคลึงกันอันเป็นการขูดรีดบุคคล ซึ่งอาจถือว่าเข้าข่ายเป็นการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ ดังนี้

เนื่องจากพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้บัญญัติให้การนำคนมาขอทาน ถือเป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบประการหนึ่งอันเป็นองค์ประกอบที่สามของการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ แต่มิได้บัญญัตินิยามของการนำคนมาขอทานเป็นการเฉพาะ จึงต้องอาศัยนิยามตามพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งในมาตรา ๑๓ มีการวางหลักไว้ว่าการขอทาน คือ การขอเงินหรือทรัพย์สินจากผู้อื่นเพื่อเลี้ยงชีวิต ไม่จะเป็นการขอด้วยวาจา ข้อความ หรือการแสดงกิริยาอาการใด หรือการกระทำด้วยวิธีการใดให้ผู้อื่นเกิดความสงสารและส่งมอบเงินหรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการแสดงความสามารถ ไม่จะเป็นการเล่นดนตรีหรือการแสดงอื่นใด เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินหรือ ทรัพย์สินจากผู้ชมหรือผู้ฟัง การขอเงินหรือทรัพย์สินกันฐานญาติมิตร หรือการเรียไ้ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการเรียไ้

จากกรณีศึกษาที่น่าเสนอในกิจกรรมเวทีสัมมนาระดมสมองเพื่อศึกษาข้อมูลและถอดบทเรียนคดีค้ามนุษย์ ซึ่งจัดโดยสำนักงานคดีค้ามนุษย์ สำนักงานอัยการสูงสุด เมื่อวันที่ 6 ส.ค. 2564 ซึ่งผู้เขียนมีโอกาสได้เข้าร่วมนั้น ได้จำแนกการหาประโยชน์หรือรายได้จากการขอทานใน 3 ลักษณะ คือ การขอทานโดยสมัครใจ การแสวงหาประโยชน์จากผู้ทำการขอทานโดยสมัครใจ และการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการนำคนมาบังคับขอทาน ซึ่งสองประเภทแรกจะอยู่ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 ส่วนประเภทที่สามจะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 ดังนั้น การนำคนมาขอทานจะถือเป็นการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ได้นั้น นอกจากต้องมีการกระทำ และมีวิธีการอันเป็นสององค์ประกอบที่สำคัญกรณีคนที่ถูกนำมาขอทานเป็นผู้ใหญ่ หรือมีเพียงการกระทำในกรณีคนที่ถูกนำมาขอทานเป็นเด็กแล้ว ข้อเท็จจริงจะต้องปรากฏด้วยว่า “มีการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการนำคนมาขอทาน” อันเป็นวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสุดท้ายของการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์

ข้อเท็จจริงของการนำคนมาขอทานกรณีใดจะถือว่าเข้าข่ายเป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบได้นั้นมีแนวทางในการวินิจฉัย แบ่งออกได้เป็น 3 กรณี

กรณีแรก หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้กระทำการกระทำให้เป็นกระบวนการ โดยมีเจตนาพาตัวคนมาเพื่อขอร่านเพื่อหา รายได้ให้แก่ตนเอง กรณีเช่นนี้ย่อมถือเป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการนำคนมาขอร่านแล้ว และหากกระบวนการ นำพาคนมามีลักษณะเป็นกระบวนการข้ามชาติอาจถือเป็นอาชญากรรมข้ามชาติได้ด้วย

กรณีที่สอง หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าบิดามารดา หรือผู้ใหญ่ที่มำทำการขอร่านได้มีการนำเด็กนั้งขอร่านด้วยนั้น ต้อง พิจารณาเป็นรายกรณีไป หากเด็กยังไม่สามารถดูแลตนเองได้เป็นเหตุให้บุคคลดังกล่าวต้องนำเด็กมาขอร่านด้วย ย่อมไม่ถือว่าเป็น การนำคนมาขอร่าน แต่ในทางกลับกันหากเด็กสามารถดูแลตนเองได้แล้ว แต่ต้องมานั้งขอร่านกับผู้ใหญ่ซึ่งมีเจตนาพาเด็กมา เพื่อให้ผู้อื่นเกิดความสงสารและส่งมอบเงินหรือทรัพย์สินให้ กรณีนี้อาจเข้าข่ายเป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ (คดีศาลอาญา หมายเลขดำที่ 42/2563 หมายเลขแดงที่ 27/2563)

กรณีที่สาม กรณีที่ไม่เข้าข่ายการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ เพราะ มิใช่การบังคับขู่เข็ญ หรือแสวงหาประโยชน์ จากการนำคนมาขอร่าน แต่เป็นเพียงการชักชวนกันมาขอร่านหรือเป็นการหารายได้ของผู้ด้อยโอกาส หรือผู้มีฐานะยากจน เช่น ครอบครัวยากจน ทุกคนในบ้านจึงต้องออกไปขอร่านแล้วนำเงินมารวมกันเพื่อซื้ออาหารรับประทานประทังชีวิตคนทั้งครอบครัว หรือกรณีเด็กติดตามผู้ใหญ่ไปขายพวงมาลัยตามสี่แยกซึ่งเป็นเพียงการช่วยเหลือกิจการภายในครอบครัวหรือผู้ที่มีความใกล้ชิด กับเด็ก เป็นต้น ทั้งนี้ การกระทำอาจยังเข้าข่ายความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมการขอร่าน พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งต้องพิจารณา เป็นรายกรณีไป

นอกจากนี้ ประเด็นเรื่องของบิดามารดาที่ยินยอมให้บุคคลอื่น (ผู้ต้องหา) เอาลูกไปขอร่านแลกเงิน จากบทวิเคราะห์ของ กรณีศึกษาเห็นว่า การกระทำดังกล่าวเป็นเสมือน การให้เช่าเด็ก จึงไม่ถือเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ แต่อาจอยู่ในฐานะ ผู้สนับสนุน ให้มีการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ได้

ในทางปฏิบัติในกระบวนการคัดแยกผู้เสียหายนั้น ทีมสหวิชาชีพจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการใช้เวลาผู้เสียหายหรือ ผู้ที่อาจเข้าข่ายเป็นผู้เสียหาย เนื่องจากผู้เสียหายโดยเฉพาะเด็ก มักพูดข้อเท็จจริงตามที่ผู้ต้องหาหรือขบวนการแสวงหาประโยชน์ จากการบังคับเหยื่อให้เป็นขอร่านสอนมา ทำให้หลายครั้ง ผลการคัดแยกในตอนต้นไม่เข้าข่ายเป็นเหยื่อค้ามนุษย์ แต่ในภายหลัง เมื่อผู้เสียหายเกิดความไว้วางใจและยินยอมพูดความจริงอาจพบข้อเท็จจริงว่า ผู้เสียหายเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ ตลอดจน ควรให้ความสำคัญกับการพิจารณาเรื่องความสมัครใจในการขอร่าน ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นที่ได้จากเวทีสัมมนาฯ ว่า เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายควรต้องพิจารณาให้สิ้นกระแสความว่าความสมัครใจที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการสมัครใจยินยอมอย่างแท้จริง ที่ไม่ได้เกิดจากอิทธิพลอื่น ๆ ประกอบด้วย

ฟ้าฤดี ทรงลักษณ์

นิติกรชำนาญการ

ศูนย์ปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมายพนักงานฝ่ายปกครอง